Työ- ja elinkeinoministeriö 24.4.2023

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asiantuntijakuuleminen: tiistai 25.4.2023 klo 12.15 / E 171/2022 vp

Asia: E 171/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: E-kirje; Komission ehdotus neuvoston suosituksesi työmarkkinavuoropuhelun vahvistamisesta Euroopan unionissa (COM(2023) 38 final) ja Komission tiedonanto: Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu vahvemmaksi Euroopan unionissa (COM(2023) 40 final)

1) Komission ehdotus neuvoston suosituksesi työmarkkinavuoropuhelun vahvistamisesta Euroopan unionissa

Komissio antoi 25.1.2023 tiedonannon ”Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu vahvemmaksi Euroopan unionissa” (COM(2023) 40 final) sekä ehdotuksen neuvoston suosituksesi työmarkkinavuoropuhelun vahvistamisesta Euroopan unionissa (COM(2023) 38 final).

Suositusta käsitellään parhaillaan neuvoston sosiaaliasioiden työryhmässä ja se on tarkoitus hyväksyä 12.6.2023 TSTK-neuvoston kokouksessa. Seuraava käsittely työryhmässä on 26.4. ja sen jälkeen ehkä vielä 22.5. ennen coreperin käsittelyä ja 12.6.2023 TSTK-neuvoston hyväksymistä.

Suositus ei ole oikeudellisesti sitova asiakirja ja sen hyväksyminen edellyttää neuvoston yksimielisyyttä.

Suosituksessa keskitytään kansallisen työmarkkinavuoropuhelun edistämiseen sekä järjestöjen kesken että myös järjestöjen ja hallituksen kesken.

Suositusluonnoksen mukaan jäsenvaltioiden tulisi luoda vuoropuhelun mahdollistavat edellytykset kunnioittamalla järjestäytymisvapautta ja työehtosopimusneuvotteluja koskevia perusoikeuksia; edistämällä vahvoja, riippumattomia ammattiliittoja ja työnantajajärjestöjä, ryhtymällä toimiin järjestöjen valmiuksien vahvistamiseksi; varmistamalla vuoropuheluun osallistumista varten tarvittavien tietojen saatavuus; edistämällä kaikkien osapuolten sitoutumista vuoropuheluun; edistämällä vuoropuhelun mukautumista digitaaliaikaan, työehtosopimusneuvotteluja uudessa työelämässä sekä oikeudenmukaisia siirtymiä ilmastoneutraaliuteen ja varmistamalla institutionaalinen tuki merkitykselliselle vuoropuhelulle.

Jäsenvaltioiden tulisi varmistaa työmarkkinaosapuolten oikea-aikaisen, systemaattisen ja merkityksellisen kuuleminen työllisyys- ja sosiaalipolitiikan sekä tarvittaessa talous - ja muun politiikan suunnittelussa sekä mahdollistaa työmarkkinajärjestöjen valmiuksien lisääminen esimerkiksi varmistamalla, että niillä on mahdollisuus saada tehokkaan vuoropuhelun ja työehtosopimustoiminnan edellyttämää tietoa taloudellisesta ja sosiaalisesta tilanteesta yleisesti ja myös eri sektoreilta.

Edustavien työmarkkinajärjestöjen asema tulee tunnustaa ja luottamushenkilöiden asema turvata tilanteessa jossa työpaikalla on sekä luottamushenkilöitä että valittuja henkilöstön edustajia.

Henkilöstön edustajien asema tulee turvata negatiivisilta toimilta työehtosopimusneuvotteluihin osallistumisen seurauksena. Myös työnantajia ja heidän edustajiaan tulee suojata laittomilta toimilta työehtosopimusneuvottelujen yhteydessä.

Työehtosopimustoimintaa tulisi tukea sopimusten aikaansaamiseksi mm sovittelun avulla sekä työehtosopimusten täytäntöönpanossa mm. tulkintaerimielisyyksien ratkaisemiseksi oikeudellisten menettelyjen avulla sekä luomalla menettelyjä työehtosopimuksiin perustuvien velvoitteiden toimeenpanemiseksi.

Työehtosopimustoiminnan tulisi olla mahdollista kaikilla soveltuvilla tasoilla ja eri tasojen välisen toiminnan yhteensovitusta olisi hyvä kannustaa. Työehtosopimusten kattavuutta tulisi edistää ja tehokasta työehtosopimustoimintaa mahdollistaa poistamalla työmarkkinavuoropuhelun ja työehtosopimustoiminnan esteitä uusissa työn teon muodoissa ja epätyypillisessä työssä.

Vaikeimpiin kysymyksiin neuvotteluissa kuuluu komission ehdotuksen 8 c) kohta poikkeamisesta ylemmän tason työehtosopimuksista, kun poikkeamiset ovat oikeutettuja ja sovittu yhdessä työmarkkinajärjestöjen kesken. Kun työehtosopimusjärjestelmää säännellään lainsäädännöllä, poikkeamista tulisi säätää, kun työmarkkinajärjestöjä on kuultu asiasta. Kohtaa on neuvottelujen kuluessa selkeytetty muun muassa Suomen toiveesta. Viimeisimmässä suositusluonnoksessa (nyt kohta 8a) tunnustetaan lähtökohta, jonka mukaan työehtosopimuksesta poikkeamisesta tulisi lähtökohtaisesti sopia työmarkkinaosapuolten kesken. Työmarkkinajärjestöjä tulisi kuulla, kun jäsenvaltio sallii lainsäädännöllä poikkeamisen työehtosopimuksesta.

Työehtosopimusten toimeenpanoa tulisi tukea tarvittaessa tarkastuksin sekä seuraamuksin. Vuoropuhelua tulisi edistää myös parantamalla tietoisuutta ja osaamista.

Työmarkkinajärjestöjen toimia tulee tukea myös, jotta ne voivat ottaa paremmin huomioon sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun edistämisen niin edustautumisessaan kuin myös prioriteeteissään.

Suosituksen toimeenpano voidaan myös jättää soveltuvin osin sekä kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti työmarkkinaosapuolten tehtäväksi. Osana suosituksen seurantaa jäsenvaltioiden tulisi laatia yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa lista toimista, joita maassa on tehty suosituksen toimeenpanemiseksi ja toimittaa se komissiolle (**24)** kuukauden kuluessa suosituksen julkaisemisesta.

EU:n työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean tulisi selvittää työmarkkinaosapuolia kuullen mahdollisuuksia kehittää indikaattoreita suosituksen seurantaa varten relevantin tiedon keräämiseksi työmarkkinavuoropuhelusta ja työehtosopimustoiminnasta. Suosituksessa tuettaisiin komission aikomusta seurata säännöllisesti sen noudattamista. Komissiolta pyydettäisiin raporttia suosituksen noudattamisesta neuvostolle (6) vuoden kuluttua suosituksen julkaisemisesta.

Suomen kanta

Suomi pitää tärkeänä sekä työmarkkinaosapuolen vuoropuhelun edistämistä ja sen mahdollisuuksien tehokasta hyödyntämistä sekä EU-tasolla että jäsenvaltioissa. Suomi korostaa, että neuvoston suosituksessa tulee kunnioittaa täysin kansallisia toimintatapoja ja työmarkkinaosapuolten riippumattomuutta. On kannatettavaa, että jäsenvaltiot kuulevat työmarkkinaosapuolia erityisesti työllisyys- ja sosiaalipolitiikan suunnittelussa ja täytäntöönpanossa kansallisia käytäntöjä noudattaen. Työmarkkinaosapuolten osaamista on hyvä hyödyntää myös ratkaistaessa uusia työnteon muotoja ja epätyypillisiä työsuhteita koskevia haasteita. Työntekijä- ja työnantajajärjestöjen valmiuksien lisääminen esimerkiksi varmistamalla, että niillä on mahdollisuus saada riittävän kattavasti ja oikea-aikaisesti asiaankuuluvaa tietoa, on työmarkkinaosapuolten välisen vuoropuhelun olennainen edellytys kaikissa EU-maissa. Erityisen tärkeää järjestöjen valmiuksien kehittäminen on niissä jäsenvaltioissa, joissa työmarkkinavuoropuhelu on heikkoa. Suomi tukee lähtökohtaisesti komission ehdotusta, mutta pyrkii selkeyttämään eräitä kirjauksia. Esimerkiksi 22 johdantokappaleen sanamuotoa tulisi selkeyttää siten että

siinä viitattaisiin selkeämmin sellaisten itsensä työllistäjien oikeuteen solmia työehtosopimuksia, jotka ovat työntekijöihin rinnastettavia EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaisesti (C-413/13, Kunsten Informatie en Media v Staat der Nederlanden). Suomi pyrkii selkeyttämää myös suosituksen 8 c) kohtaa siten, että kohdan ei voida tulkita rajoittavan järjestöjen sopimusautonomiaa eikä tarkoittavan esimerkiksi että, jäsenvaltion työehtosopimuksia koskevan lainsäädännön olemassaolo lähtökohtaisesti rajoittaisi työmarkkinajärjestöjen sopimusautonomiaa.

Arvio suosituksen valmistelusta

Valmistelun aikana muun muassa suosituksen 22 johdantolause on saatettu vastaamaan paremmin EU-tuomioistuimen ratkaisua C-413/13, Kunsten Informatie en Media v Staat der Nederlanden. Myös työehtosopimuksista poikkeamista koskevaa kohtaa on saatu selkeytettyä, vaikka erityisesti tämä kohta saattaa edelleen elää neuvotteluissa.

Suomen lainsäädäntö vastaa pitkälti suositusta, joka perustuu osin Kansainvälisen työjärjestö, ILOn sopimuksiin. Eräät suosituksen kohdat liittyvät myös Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2022/2041 riittävistä vähimmäispalkoista Euroopan unionissa velvoitteisiin.

Hallitusneuvos Liisa Heinonen

Jakelu Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta